

Dr MILAN MALI

Klasna suština i idejno-politička sadržina vodeće uloge i posebne političke odgovornosti Saveza komunista Jugoslavije u odbrani i zaštiti

Položaj i uloga Saveza komunista Jugoslavije u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti jedno je od osnovnih pitanja razvoja naše revolucije, odnosno socijalističkog samoupravljanja, ravnopravnosti i zajedništva naroda i narodnosti Jugoslavije, njene slobode, nezavisnosti i teritorijalne celokupnosti. Samim tim, ono se stalno izoštrava jer, kao što je poznato, za svaku revoluciju osnovno je da odbrani sopstvene tekovine i obezbedi njihov uspešan razvoj.

Posebna politička odgovornost Saveza komunista u vezi sa odbranom i zaštitom društva

U razmatranju ovog pitanja treba, pre svega, poći od odredaba Ustava SFRJ u kojima, pored ostalog, stoji da je Savez komunista Jugoslavije *osnovni pokretač i nosilac političke aktivnosti radi zaštite i daljeg razvoja socijalističke revolucije i socijalističkih samoupravnih društvenih odnosa* i, posebno, radi jačanja socijalističke društvene i demokratske svesti, i da je odgovoran za to.¹

Polazeći od istorijske uloge i osnovnih zadataka Saveza komunista Jugoslavije, Ustav posebno ističe zaštitu i dalji razvoj socijalističke revolucije i socijalističkih samoupravnih društvenih odnosa i, s tim u vezi, utvrđuje da je Savez komunista osnovni pokretač i nosilac političke aktivnosti.

¹ Vidi Ustav SFRJ, Uvodni deo, Osnovna načela, VIII.

Tito je više puta isticao posebnu ulogu i odgovornost Saveza komunista u toj oblasti. To je naročito izraženo u stavovima njegovog referata na Jedanaestom kongresu SKJ:

»Savez komunista kao vodeća i usmjeravajuća snaga društva, ima posebnu političku odgovornost i kohezionu ulogu u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti. Svojom idejno-političkom akcijom, stalnim prisustvom i uticajem Savez komunista i u ovoj oblasti mora ostvarivati kontinuitet svoje jedinstvene revolucionarne političke linije. Tu svoju ulogu Savez komunista je i do sada sa uspjehom izvršavao. U narednom periodu organizacije i rukovodstva Saveza komunista moraju posvećivati još veću pažnju aktivnostima u bazi vezanim za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, naročito u mjesnoj zajednici i organizacijama udruženog rada.«² Iz ovoga se mogu izvući dva bitna zaključka: (1) da iz vodeće i usmeravajuće uloge Saveza komunista u društvu, to jest iz njegove revolucionarne istorijske i Ustavom utvrđene odgovornosti pred radničkom klasom i društvom za očuvanje tekovina revolucije i zaštitu socijalističke samoupravne nesvrstane Jugoslavije, proizlazi i njegova *posebna politička odgovornost i koheziona uloga u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite*, jer se taj sistem stvara i osposobljava sa zadatkom da bude klasni politički instrument zaštite osnovnih sadržaja naše revolucije; (2) da se ostvarivanje posebne političke odgovornosti Saveza komunista u toj oblasti ne svodi na institucionalno i administrativno komandovanje i dirigovanje, već je, pre svega, izraženo u jačanju sadržaja uloge i odgovornosti u oblasti odbrane i zaštite svih subjekata društva koji su nosioci celine sistema socijalističkog samoupravljanja.

Zato je u Rezoluciji Jedanaestog kongresa SKJ podvučeno da se posebna politička odgovornost i rukovodeća uloga Saveza komunista u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti sadrži i ostvaruje kroz visoku socijalističku i patriotsku svest i odlučnost radnih ljudi i građana da štite i brane naše revolucionarne tekovine, i takođe kroz osposobljenost društveno-političkog i ekonomskog sistema, oružanih snaga i stanovništva naše zemlje da se suprotstave svim vidovima ugrožavanja i svakom eventualnom agresoru.³

Ta linija ostvarivanja uloge Saveza komunista u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti došla je do punog izražaja i

² J. B. Tito: *Referat na XI kongresu SKJ (dokumenti)*, Izdavački centar »Komunist«, Beograd 1978, str. 50—56.

³ Vidi peti deo Rezolucije Jedanaestog kongresa SKJ: *Uloga i zadaci SKJ u borbi za razvoj socijalističkog samoupravljanja i za materijalni i društveni napredak zemlje*, Izdavački centar »Komunist«, Beograd 1978, str. 97

u referatu generala armije Nikole Ljubičića na 17. sednici CK SKJ, održanoj februara 1981, u kojem se ističe:

»Savez komunista i u narednom periodu treba da uočava i rješava sva konkretna pitanja u odbrambenoj politici društva kojima je uslovljeno brže podružtvljavanje u ovoj oblasti. Na današnjoj etapi razvoja jedinstvenog sistema odbrane i zaštite najznačajnije je obezbijediti da se svi radni ljudi i građani angažuju na odbrambeno-zaštitnim zadacima, jer Titova koncepcija odbrambene organizacije cijelog naroda crpe svoju moć i efikasnost iz inicijative i stvaralaštva najširih slojeva stanovništva i iz aktivnog djelovanja svih samoupravnih, društveno-političkih i državnih institucija.«⁴

Bitno je, dakle, uočiti da celokupna izgradnja sistema odbrane i zaštite upravo polazi od toga da neposredni nosilac stabilnosti društvenog sistema, pa i odbrane i zaštite, mora biti samoorganizovan narod u socijalističkom samoupravnom sistemu. Naravno, ta se osnova izražava i kroz posebne komponente sistema kao što su Jugoslovenska narodna armija i Teritorijalna odbrana, jer su i one oblik i funkcija ostvarivanja samoorganizovanja radnih ljudi i građana radi izvršavanja zadataka u odbrani i društvenoj samozaštiti.

Razume se da se u uslovima socijalističkog samoupravljanja ostvarivanje posebne političke odgovornosti SKJ u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite ispoljava u drugačijem svetlu nego što bi to bilo u nekom birokratskom sistemu. Naime, realna moć Saveza komunista srazmerna je, pre svega, njegovoj sposobnosti da utiče na mase i da ih neprekidno vodi u bitke za dosledan razvoj celine socijalističkih samoupravnih odnosa. Drugim rečima, ostvarivanje uloge i zadataka Saveza komunista u sistemu odbrane i zaštite u zavisnosti je od toga koliko svojom ideologijom i političkom akcijom doprinosi da samoupravno organizovani radni ljudi budu odlučujući činilac celine društveno-ekonomskih i političkih odnosa i, u tom kontekstu, sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao sastavnog dela političkog sistema socijalističkog samoupravljanja.

Osvrt na istorijska iskustva u ostvarivanju uloge KPJ (SKJ) u području odbrane

Još se u toku narodnooslobodilačke borbe, kako ističe Edvard Kardelj, postavljalo »da radnička klasa i široki slojevi naroda s Ko-

⁴ *Sedamnaesta sednica CK SKJ*, Izdavački centar »Komunist«, Beograd 1981.

munističkom partijom Jugoslavije na čelu stvarno drže u svojim rukama ključne pozicije narodnooslobodilačkog rata« i da se »narodnooslobodilačkom borbom ujedno stvore takvi demokratski i politički uslovi i uspostavi takav odnos moći društvenih i političkih snaga koji će radnim masama omogućiti da na kraju rata ostvare i svoje socijalne, klasne i demokratske interese.«⁵

Dakle, u središte je stavljen klasni demokratski kontekst ostvarivanja vodeće i rukovodeće uloge Partije. Jer, »iako je sastavni deo naše političke i vojne strategije u narodnooslobodilačkom ustanku i tokom celog narodnooslobodilačkog rata i revolucije bilo obezbeđivanje i ostvarivanje vodeće uloge Komunističke partije Jugoslavije, ona tu svoju ulogu nikad nije isticala kao nekakvo pravo na monopol u političkom rukovođenju narodnooslobodilačkim pokretom. Naprotiv, borili smo se za širok i dobro organizovan narodnooslobodilački front, odnosno pokret sposoban da bude vrhovni odlučujući organ narodnooslobodilačke borbe... Ističući svoju vodeću ulogu, Komunistička partija Jugoslavije se, u stvari, borila za to da narodnooslobodilački pokret bude organizovana i jedinstvena akciona snaga, a istovremeno i za to da, s obzirom na nacionalno izdajstvo vrhova stare Jugoslavije, odlučujući pečat tom pokretu daje revolucionarno-demokratski organizovan sam narod, odnosno pre svega čvrst savez radnika, seljaka i demokratske inteligencije.«⁶

Formulišući političku platformu narodnooslobodilačke borbe tako da u njoj ima mesta svaki istinski patriota i demokrata, KPJ je bila spremna da ravnopravno deli i delila je odgovornost u odlučivanju sa svim snagama udruženim u narodnooslobodilački front. Ta klasna i demokratska suština ostvarivanja vodeće uloge Komunističke partije Jugoslavije u oružanom delu revolucije svakako je imala bitnog odraza na to što se KPJ, i u uslovima mirnodopskog razvitka, vrlo rano oduprla opasnostima birokratske degeneracije. Tokom celog istorijskog razvoja se pokazalo da Partija svojom ulogom mora da odražava strategijske ciljeve revolucije i praktične istorijske uslove borbe za njih.

U posleratnom razvitku menjali su se zadaci revolucionarne borbe i uslovi i okviri ostvarivanja istorijske uloge avangarde. Osnovno nastojanje ogledalo se u tome da se uloga Saveza komunista i sadržaj i metod njegovog delovanja usaglase sa ciljevima koje je revolucija u datoj etapi postavljala i sa promenama koje su

⁵ Edvard Kardelj: *Politička i vojna strategija narodnooslobodilačkog ustanka i revolucije u Jugoslaviji i Titova stvaralačka uloga u njenom koncipiranju i realizovanju*, »Vojno delo« (vanredno izdanje), maj 1980, str. 63.

⁶ Isto, str. 61–62.

na toj osnovi nastajale, tj. da se u mozaiku datih istorijskih okolnosti obezbedi kontinuitet i to neprekidno na višem nivou i koji otvara perspektive revolucije.

U Programu Saveza komunista Jugoslavije govori se o specifičnoj rukovodećoj ulozi SKJ. Naime, u njemu se ukazuje da će vodeća politička uloga Saveza komunista Jugoslavije postepeno iščezavati s razvijanjem i jačanjem sve obuhvatnijih oblika neposredne socijalističke samoupravne demokratije, tj. »uporedo s objektivnim procesom odumiranja društvenih antagonizama i svih oblika prinude koji su istorijski izrasli iz tih antagonizama«. ⁷ Međutim, Program ukazuje i na to da u uslovima u kojima antagonističke snage još nisu oslabljene do te mere da bi prestale biti opasnost za opstanak socijalizma, radnička klasa se »ne može odreći oružja svoje klasne borbe, diktature proletarijata i rukovodeće uloge Saveza komunista Jugoslavije u borbi za prevazilaženje onih socijalnih i materijalnih faktora koji u različitim oblicima još vrše pritisak na društvene odnose u našoj stvarnosti u smislu kapitalističke restauracije, odnosno birokratsko-kapitalističkih tendencija«. ⁸ U čitavom razdoblju našeg posleratnog razvoja potvrdila se vrednost tih stavova i njihova aktuelnost i danas traje u punom smislu.

Samim tim, razrada vodeće uloge i posebne političke odgovornosti Saveza komunista jedno je od ključnih pitanja doktrine, koncepcije i sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Pri tome, posebno su značajna dva momenta.

Prvo, to je jasna orijentacija na učvršćenje najšire društvene osnove i klasnog karaktera sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Tako se utvrđuje da je koncepcija opštenarodne odbrane naš klasno-socijalni i idejno-politički pogled na odbranu zemlje i da je opštenarodna odbrana viši stepen organizovanosti društva za ovaj zadatak, da izrasta iz samoupravnog bića našeg socijalističkog društva, revolucionarnih iskustava NOB-a, nezavisne, nesvrstane i miroljubive spoljne politike Jugoslavije i iz spoznaje mogućnosti uspešne odbrane zemlje, te da »Savez komunista ima trajnu obavezu da neprekidno izgrađuje jedinstvo svih odbrambenih snaga našeg društva, da razvija postojeće i stvara nove uslove za organizovano angažovanje svih subjekata u oblasti odbrane i samozaštite.« ⁹

⁷ *Sedmi kongres SKJ (stenografske beleške)*, »Kultura«, Beograd 1958, str. 1068.

⁸ *Isto*.

⁹ Platforma za pripremu stavova i odluka Desetog kongresa SKJ, Izdavački centar »Komunist«, Beograd 1973, str. 125—126.

Drugo, u okviru političkog sistema socijalističkog samoupravljanja i prava i dužnosti, a time i odgovornosti, odgovarajućih organa dolazi do izražaja posebna politička odgovornost Saveza komunista za odbranu i zaštitu društva, pa se ona i izričito institucionalizuje i precizira. Ta udarna linija razrade uloge Saveza komunista u vezi sa odbranom i zaštitom društva, neprekidno je obeležje našeg razvoja.

U osnovnim stavovima za pripremu dokumenata Dvanaestog kongresa SKJ stavlja se akcenat na to da Savez komunista svojim idejno-političkim uticajem i delovanjem obezbeđuje klasnu usmerenost i opštedruštveni karakter odbrane i zaštite, da podstiče aktivnost i odgovornost svih subjekata u izvršavanju zadataka opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i da usmerava rukovođenje snagama odbrambeno-zaštitnog sistema.

Jačanje idejno-političke uloge Saveza komunista u sistemu socijalističkog samoupravljanja sa stanovišta odbrane i zaštite

Socijalističko samoupravljanje ne gradimo u idealnim uslovima i neretko smo osetili gorak ukus tih uslova. Osim protivrečnosti koje prate njegov razvoj, sistem socijalističkog samoupravljanja oseća i spoljne faktore (međunarodne uslove) i neprijateljske pritiske. Tim pre što i sama kontrarevolucija, u određenim momentima, može da dobije i dopunski izvor snage, kao što može i da joj izuzetno pogoduje određeni splet međunarodnih i unutrašnjih okolnosti.

Upravo ti istorijski uslovi opredeljuju Savez komunista da ostvaruje svoju avangardnu ulogu tako što će u svakom momentu moći obezbediti odbranu i zaštitu tekovina i perspektive revolucije, bez obzira na stepen ugroženosti i opasnosti. To je, u stvari, prava mera istorijske funkcije avangarde i revolucije. Dakle, u situaciji kada dođe do ugrožavanja stabilnosti društva i perspektive revolucije, Savez komunista se ne može kolebati oko dve bitne stvari: (1) da je on istorijski najpozvaniji i najodgovorniji a i jedino je u stanju da pokrene sve snage odbrane i zaštite društvenog sistema. Tu svoju odgovornost Savez komunista ne može preneti ni na koga; (2) da mora neposrednim uticajem na ključne pozicije društva i sistema delovati da se situacija što brže i bezbolnije razreši i opasnost otkloni. Uostalom, to pitanje rešava svaka revolucija i svaki sistem vlasti u skladu sa svojom prirodom. Naš politički sistem socijali-

stičkog samoupravljanja, kao istorijski oblik revolucionarne diktature proletarijata, daje odgovore na pitanje odbrane i zaštite revolucije i ustavnog uređenja kao njenog instrumenta. Dakle, ta rešenja su morala biti isto toliko originalna koliko je originalan i autentičan i sam put borbe za socijalizam na demokratskim društvenim osnovama, tj. kroz socijalističko samoupravljanje.

Podruštvljavanjem odbrane i zaštite, tj. ugrađivanjem celokupnog sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao sastavnog dela sistema socijalističkog samoupravljanja, odnosno ljudi i građana i subjekata njihovog društvenog organizovanja, politički sistem socijalističkog samoupravljanja se javlja u funkciji odbrane i zaštite. Budući da je i sam Savez komunista putem delegacija u okviru Socijalističkog saveza uključen u skupštine i da u komitetima opštenarodne odbrane ima sopstveni kadar s najodgovornijih dužnosti u njegovim organizacijama i organima, uključen je u taj sistem i u mogućnosti je da utiče na ključne punktove društvenog odlučivanja o svim društvenim pitanjima, pa i odbrani i zaštiti. Upravo to, kako kaže Edvard Kardelj, Savezu komunista Jugoslavije »daje specifičnu poziciju u sistemu vlasti«, koja *nije uvek samo idejna i politička nego se ispoljava i u raznim oblicima direktnog uticaja na ključne pozicije socijalističkog sistema*¹⁰ (podvukao M. M.).

Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita upravo su komponente sistema socijalističkog samoupravljanja, u kojima SKJ ne samo što ima neposredan uticaj i specifičnu poziciju nego i rukovodeću ulogu. Kako smo već rekli, on ove oblasti, zbog njihovog značaja za stabilnost i razvoj celine sistema socijalističkog samoupravljanja, tj. za razvoj i odbranu naše revolucije, ne može u određenim situacijama ispustiti iz okvira svog odlučujućeg uticaja, niti se, pak, odreći i neposrednog rukovođenja u slučajevima kada bi došlo do ugrožavanja vlasti radničke klase, odnosno ustavnog poretka, slobode i teritorijalnog integriteta naše zemlje.

Svoju nezamenljivu istorijsku ulogu u vezi sa zaštitom revolucije, koju u uslovima demokratskog sistema političke vlasti deli sa drugim nosiocima progresivne socijalističke prakse, Savez komunista ostvaruje, pre svega, strategijskim uticajem na činioce društvene stabilnosti — društvenu strukturu i društvene promene. Sveukupnom akcijom on se bori za uspostavljanje što boljeg odnosa između revolucionarnih opredeljenja i društvene prakse, a to pre-

¹⁰ E. Kardelj: *Pravci razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja*, Izdavački centar »Komunist«, Beograd 1977, str. 57.

ventivno deluje u odnosu na mogućnost nestabilnosti i javlja se kao izvor snage odbrambeno-zaštitnog organizovanja i delovanja. Imajući to u vidu, može se zaključiti da Savez komunista svoju posebnu političku odgovornost u vezi s odbranom i zaštitom ostvaruje, pre svega, stratejskim usmeravanjem društvenog razvoja i prakse kao osnove stabilnosti i otpornosti na opasnosti, a zatim kao odlučujući politički, organizacioni, operativni i rukovodeći činilac unutar sistema, koji je u stanju da obezbedi efikasno rešavanje svih odbrambenih i zaštitnih zadataka, i to u svakoj situaciji. Takve istorijske obaveze i zadaci Saveza komunista u vezi s odbranom i zaštitom dobili su izraz kako u položaju Saveza komunista u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja, tako i u ovlašćenjima koja ima u odbrambeno-zaštitnom mehanizmu.

S obzirom na situaciju u kojoj se danas nalazi naše društvo, Savez komunista u borbi za očuvanje tekovina revolucije i njen kontinuitet mora, ostvarujući idejno-usmeravajuću ulogu, da deluje u određenom smislu i kao upravljačka snaga i nosilac operativnih ovlašćenja u sistemu.

Dve su stvari u tom smislu značajne: (1) boreći se kao idejno-politička snaga, Savez komunista nastoji da ukloni potrebu da dođe u situaciju da deluje kao upravljački činilac; (2) ukoliko u takvu situaciju ipak dođe, on će delovati sa renomeom vodeće idejno-političke snage i čuvara kontinuiteta revolucije, dakle, ne iznad društva, već opet kroz njega i u njegovom istorijski proverenom interesu za socijalističko samoupravljanje.

Takav načelan okvir dobija puni praktičan smisao i sadržinu i kada je reč o daljem unapređenju metoda i sadržaja delovanja Saveza komunista u vezi s odbranom i zaštitom društva i u vezi sa odbrambeno-zaštitnim sistemom. Nabrojaćemo nekoliko osnovnih zadataka: a) dalje razvijanje delovanja Saveza komunista u frontu organizovanih socijalističkih snaga, u frontu najšire samoupravne akcije; b) jačanje uloge društveno-političkih veća u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite; c) razvijanje rada i osposobljavanje komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu; d) što šire zasnivanje idejno-političke ofanzive protiv neprijatelja i javno razobličavanje onih pojava u svesti i ponašanju koje slabe političko jedinstvo ili u nekom drugom pogledu vrše negativan pritisak; e) razvijanje društvene svesti o odbrani i zaštiti, osloncem na našu ideologiju i negovanje revolucionarnih tradicija; f) jačanje lične i kolektivne odgovornosti komunista i njihove sposobnosti da, u svojoj sredini i u svakoj situaciji, gledaju na pitanje odbrane i zaštite sa stanovišta integriteta Jugoslavije i njenog siste-

ma socijalističkog samoupravljanja, tj. da deluju oslanjajući se na subjekte i institucije tog sistema.

Mora se imati na umu još jedna bitna odrednica uloge političkog sistema socijalističkog samoupravljanja u našim uslovima. Naime, u razvijanju njegovih odbrambenih i zaštitnih dimenzija, u čemu dolazi do izražaja i vodeća i rukovodeća uloga Saveza komunista, mora se uvek voditi računa o tome da će biti neophodne i represivne mere srazmerno stvarnoj opasnosti. Ali, ako se taj okvir prekorači, te mere ne znače samo sprečavanje političke akcije neprijatelja nego i ograničavanje slobode građana uopšte, kao što se s druge strane — ako se ide ispod tog okvira — tekovine revolucije ne ostvaruju u punoj meri, a osim toga su nezaštićene i prepuštaju se zloj kobi.

Reč je, dakle, o odgovornosti na delu, koja se može ostvariti samo kroz određenu društvenu politiku. Tako proizlazi da se, ne samo u načelnom već i u praktičnom smislu, primena rukovodećih elemenata u delovanju Partije u području odbrane i zaštite oslanja na njenu istorijsku i idejno-političku odgovornost za očuvanje rukovodeće uloge radničke klase u društvu.

Upravo to doprinosi da se Savez komunista obezbedi od opasnosti operativnog sraščivanja s vlašću u okvirima funkcionisanja političkog sistema u celini, koja može da se javi po osnovi integralnosti sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i političkog sistema socijalističkog samoupravljanja.

Savez komunista se mora čuvati da ne preuzme poslove drugih subjekata odgovornih i nadležnih za odbranu i zaštitu, sve do onog momenta dok su oni sposobni da na delu ostvaruju svoju ulogu i odgovornost. Samo, dakle, u onom trenutku kada ostali subjekti političkog sistema ne bi bili u stanju da tu ulogu i odgovornost uspešno ostvaruju, Savez komunista može i mora da istupi kao neposredni nosilac odbrane i zaštite revolucije i ustavnog poretka, učvršćujući, u stvari, uslove i pretpostavke osnovnog demokratskog trenda društvenog razvoja.

Celokupan razvoj i delovanje Saveza komunista, u koje spada i interpretiranje uslova i interesa razvoja i preobražaja, pa i zadataka odbrane i zaštite, treba da ga obezbede od opasnosti da se direktnim uticajem, koordinacijom i donošenjem bitnih odluka u sistemu vlasti (koji podrazumevaju i rukovođenje ključnim elementima sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite) preobrazi u snagu birokratske vlasti i monopola u političkom sistemu. To bi, u stvari, najveću štetu nanelo upravo samom sistemu opštenarodne

odbrane i društvene samozaštite. U tom smislu je od presudnog značaja razvoj revolucionarnog demokratizma u samoj avangardi, uključujući i ulogu demokratskog centralizma.

No, treba zapaziti da je ovde uvek u pitanju jedan sistem odnosa u kojem su položaj i ovlašćenja Saveza komunista precizno određeni. Savez komunista se ponaša u skladu sa sistemom. Zapravo, Partija primenjuje rukovodeće metode u okviru institucija političkog sistema socijalističkog samoupravljanja i odbrambeno-zaštitnog delovanja. Ustavni položaj omogućuje Savezu komunista da nosi društvenu odgovornost za odbranu tekovina revolucije, za učvršćenje, opstanak i slobodan razvoj socijalističkog samoupravljanja, ali tako da ne ulazi u neku personalnu uniju ni sa državnom upravom, ni sa poslovnim strukturama udruženog rada, niti pak da se stavlja u položaj da postane neki monopolni nosilac ovlašćenja političkog sistema i celokupnog političkog odlučivanja u društvu. Ustavni položaj Saveza komunista omogućuje mu da zajedno sa samoupravljačima učestvuje u izgradnji celokupnog društvenog sistema i u utvrđivanju društvene politike i da neprestano bude pokretač i predvodnik demokratizacije društva i najkritičkiji i najbeskompromisniji nosilac borbe protiv sopstvene i svake druge birokratske degeneracije i uzurpacije vlasti i upravljanja, kako u području odbrane i zaštite, tako i u svim drugim područjima društvenog rada i stvaranja.

Dakle, unošenje rukovodećih elemenata u delovanje Saveza komunista usaglašeno je sa duhom i odnosima u društveno-političkom sistemu, i ne daje mu nikakvu dispoziciju za voluntarizam i birokratizam. *Stoga je neopravdano suprotstavljati vodeću i rukovodeću ulogu Saveza komunista.* U socijalističkom samoupravljanju i u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite one su na istom istorijskom pravcu, jedna drugu dopunjuju i omogućuju. Vodeća i rukovodeća uloga Saveza komunista ne sadrže nikakvu dilemu ili alternativu, već izražavaju razradu istorijske uloge i odgovornosti avangarde radničke klase, s obzirom na uslove i ciljeve njihovog ostvarivanja. Savez komunista Jugoslavije je već davno opredelio svoju ulogu u društvu, a termin »rukovodeća« treba da označi onaj kvalitet u njegovom položaju i ovlašćenjima koji proističe iz Ustavom opredeljene posebne politike odgovornosti za zaštitu socijalističke revolucije i vlasti radničke klase.

Upravo sa tog stanovišta mora se podvući suštinska razlika između rukovodeće uloge Saveza komunista u sistemu odbrane i zaštite, koja Savezu komunista obezbeđuje odlučujući uticaj u političkom sistemu kad je reč o odbrani i zaštiti tekovina revolucije i ustavnog poretka, od deformacija, odnosno birokratizacije uloge Par-

tije. Dakle, kriterijum je klasni karakter odnosa koji se uspostavlja.

Nosioci i pristalice građanskog liberalizma u svakom takvom koraku vide birokratizaciju društva i vraćanje na »stare« metode ostvarivanja uloge Partije, jer oni, ističući demokratiju kao cilj i svrhu za sebe, proglašavaju nedemokratskim i neprihvatljivim svaki korak i svaku meru prinude, lažno koketirajući čak i u slučaju kada su demokratija i revolucija direktno ugrožene. Naravno, moraju se imati u vidu i teze konzervativno-dogmatskih snaga koje u svakoj takvoj meri nalaze dokaz o »zaokretu« i dolaženju na »pravi« put ostvarivanja uloge Partije i državne vlasti koji je, kako oni kažu, proveren i potvrđen u praksi zemlje tzv. realnog socijalizma. S tim u vezi, neophodno je istaći da je Savez komunista rešavao sve krize sa kojima se suočavao upravo borbom i konkretnim rezultatima za viši nivo celine društvenih odnosa. On je, naime, kroz čitav period svoga delovanja pokazao da mu vlast nije »prirasla za srce«, da je na nju uvek gledao kao na instrument samodelatnosti radničke klase i da je svoju ulogu izgrađivao u skladu s dominantnim marksističkim opredeljenjem po kojem oslobođenje radničke klase mora biti njeno vlastito delo. To je i danas imanentno svojstvo njegovog bića kao avangarde i dominantna sadržina ciljeva i prakse naše revolucije. Razvojem demokratizma u sopstvenim redovima, Savez komunista je stvarao odbrambeni mehanizam protiv vlastite birokratizacije. Drugim rečima, u Savezu komunista poodavno su sazrela saznanja da bi sopstvenom birokratizacijom i uzurpacijom vlasti morao doći u sukob sa sistemom koji je toliko godina gradio i sa svojom revolucionarnom demokratskom tradicijom i samoupravnom svesću i aktivnošću radnih masa.

Kada je reč o ostvarivanju vodeće i rukovodeće uloge Saveza komunista u području odbrane i zaštite, mora se polaziti od toga koliko on, kroz svoju ideologiju, politiku i akciju, izražava odbranu i zaštitu današnjih i sutrašnjih socijalističkih samoupravnih interesa radničke klase i svakog radnog čoveka, a naročito — kako je ukazivao Edvard Kardelj — onih slojeva radničke klase koji su po svom društveno-ekonomskom položaju najviše zainteresovani za revolucionarnu borbu za socijalne, političke, humanističke i kulturne ciljeve socijalizma.

Iskustvo je istaklo značaj dve činjenice: (1) neophodnost da Savez komunista očuva i, u skladu s potrebama, stalno razvija svoju idejnu čistotu, jedinstvo i akcionu sposobnost, i (2) potrebu da se u društvenom stanju, pre svega, učvršćenjem socijalističkog samoupravljanja, ukidaju oslonci i prostori neprijateljskog delovanja. Ni-

je uvek najbitnije da li u ostvarivanju ciljeva pravimo korake od sedam milja, već kakav je karakter toga razvoja, koje krtice riju i s kakvim se pritiskom suočavamo. Razni tehnokratizmi, birokratizmi, monopoli i uzurpacije svih vrsta i oblika dvostruko se odražavaju: stvaraju nezadovoljstvo kod radnika i radnih ljudi, gomilaju probleme i potiskuju radničku klasu kao nosioca stabilnosti i javljaju se kao socijalni osnov i duhovna baza neprijateljskog delovanja.

Demokratija je okvir našeg kretanja i naše stabilnosti, jer svojim razvojem revolucija se najbolje brani. Šta sve sadrži ta istinita tvrdnja? Prvo, rast nije mirovanje, već neprekidan sukob protivrečnosti. Socijalističko samoupravljanje ne ide samo stazama uspona, njega prate i grčevi, kolebanja, konflikti, zastoji, krize i slično. Drugo, ta činjenica, tj. klasni društveni uslovi i istorijska iskustva borbe za progres nameću i određena ograničenja demokratiji. Jer, kako je isticao Edvard Kardelj, demokratija se ne može jednostavno dekretirati, samim tim što njena moć ne zavisi samo od subjektivne volje vodećih socijalističkih snaga već i od snage društvenog sistema, od ekonomske i političke snage vladajuće klase, od unutrašnjeg odnosa društvenih snaga, od stanja društvene svesti, od tradicije i niza drugih objektivnih i subjektivnih faktora.

Koncepcija opštenarodne odbrane okvir i sadržina uloge Saveza komunista Jugoslavije u odbrani i zaštiti

Nastala u NOB-u na idejno-političkim ciljevima i sadržajima revolucionarne klasne borbe, koje je Tito postavio još dolaskom na čelo Komunističke partije Jugoslavije, koncepcija odbrane i zaštite se izgrađivala u skladu sa društvenim razvojem kao njegova integrativna i vitalna komponenta. To je dobilo puni izraz i u savremenom odbrambeno-zaštitnom organizovanju i delovanju društva. Titovo delo je trajan putokaz, sadržina i inspiracija izgradnje i ostvarivanja opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, pri čemu su osobito značajna područja podruštvljavanja odbrane i zaštite kao strategijske linije izgradnje, ostvarivanja i usmeravanja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja na jačanju stabilnosti, samozaštite, bezbednosti i odbrambene sposobnosti našeg društva. To podruštvljavanje pokazuje da interesi i zadaci odbrane i zaštite proizlaze iz celokupne društveno-ekonomske reprodukcije i razvoja, po kojoj odbrana i zaštita postaju deo samoupravnih prava radnih ljudi i dužnosti svih subjekata njihovog društvenog organizovanja.

Podruštvljenost oružane komponente sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite iz radničko-klasne sadržine društvenog razvoja — daje novi kvalitet odbrambenim pripremama društva. Odbrambena sposobnost društva zasniva se na komponentama oružanih priprema i celokupnog »civilnog« osposobljavanja društva (tehnologija, ekonomika, kultura, ideologija), u najužoj vezi i korelaciji jedno s drugim. Na toj osnovi se konstituise i nova sadržina samozaštite i usmerava njen odbrambeni smisao.

To je i razlog da Savez komunista mora vrlo široko gledati na ostvarivanje svoje uloge u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, polazeći od toga da sve što učvršćuje društvo i njegov sistem — jača i odbranu i zaštitu. Stoga Savez komunista mora da vodi računa o tome da ekonomska i društvena politika u celini što više doprinose jačanju stabilnosti, produbljivanju jedinstva i poverenja. To je put i uslov da se odbrana i zaštita izraze i konstitušu kao autentičan interes osnovnih društvenih snaga i da se potvrde kao vid njihovog samoorganizovanja i samoaktivnosti, kao i sve druge funkcije udruženog rada. Samo tako može da se ojača uticaj odbrane i zaštite na institucionalnu izgradnju i funkcionisanje celog političkog sistema, naročito sa stanovišta jačanja jugoslovenskog socijalističkog zajedništva i drugih kohezionih elemenata osloncem na udruženi rad.

Udar kontrarevolucije na Kosovu, pored ostalog, upozorio je na značaj ovog pitanja. On je, naime, pokazao da je određena politika društvenog razvoja bitno pitanje odbrambene i bezbednosne situacije i da ništa ne može zameniti idejnu ofanzivu i budnost Saveza komunista i celokupnog fronta organizovanih socijalističkih snaga.

Sa stanovišta odbrane i zaštite posebno je aktuelno osposobljavanje Saveza komunista i ostalih subjekata socijalističkog samoupravljanja da se uspešno bore protiv uzroka negativnih tendencija i pojava koje dovode do zaoštrenih unutrašnjih konflikata i stvaraju prostor delovanju snaga kontrarevolucije.

U svim složenim situacijama, odbrambeno-zaštitni sistem bitno doprinosi da se efikasno razreše konflikti i otvori put dugoročnijoj stabilizaciji i demokratskoj perspektivi. Savez komunista ima u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u principu isti položaj kao i u društvu. To proizlazi iz karaktera sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao integralnog dela društva, njegovih funkcija i aktivnosti. To, takođe, podrazumeva i *neposredno rukovođenje političkom i oružanom borbom*, ako je ona jedini put odbrane zemlje i kontinuiteta revolucije.

Strategijsko usmeravanje odnosa društva prema odbrani i zaštiti i, u tom okviru, izgrađivanje sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, Savez komunista obezbeđuje kroz razvijanje aktivnosti fronta organizovanih socijalističkih snaga u ostvarivanju funkcije i zadataka odbrane i zaštite. U tome naročit značaj ima ogromni akcioni potencijal samog Saveza komunista, njegovo revolucionarno iskustvo i ugled koji ima u društvu.

Institucionalna i personalna ugrađenost Saveza komunista u politički sistem socijalističkog samoupravljanja omogućava mu da neposredno učestvuje u razradi uloge i ovlašćenja nadležnih organa političke vlasti i samoupravljanja u vezi sa odbranom i zaštitom i da tako neposredno i operativno snosi političku odgovornost za ostvarivanje funkcije rukovođenja odbranom i zaštitom društva i za koordinaciju i usmeravanje celine sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Kao što je poznato, u skladu sa ciljevima i zadacima odbrane i zaštite društva i društveno-političkim odnosima u kojima se oni ostvaruju, *izgrađuje se i deluje odbrambeno-zaštitni sistem.* Ovaj odbrambeno-zaštitni mehanizam nije ništa drugo do ojačan, usmeren i u akciju stavljen politički sistem socijalističkog samoupravljanja u vezi s odbranom i zaštitom društva.

Savez komunista se neprekidno brine i obezbeđuje da se Jugoslovenska narodna armija i Teritorijalna odbrana razvijaju na jedinstvenim radničko-klasnim osnovama i s jedinstvenom društveno-političkom funkcijom, kao dva oblika organizovanja jedinstvenih oružanih snaga.

Organizacija Saveza komunista u JNA je nezamenljiv činilac ostvarivanja uticaja i odgovornosti SKJ u izgradnji i jačanju Armije, u produbljivanju njenog revolucionarnog i opštenarodnog karaktera i povezanosti s narodom; ona svojim idejno-političkim delovanjem obezbeđuje da se i funkcija komandovanja ostvaruje u skladu s ciljevima i politikom SKJ. Takođe, organizacije Saveza komunista u teritorijalnoj odbrani doprinose da se ova komponenta odbrane razvija i osposobljava kao najširi oblik organizovanja naroda za oružanu borbu, oružanu zaštitu i suprotstavljanje raznim oblicima ugrožavanja bezbednosti zemlje i njenog ustavnog poretka. Posebna politička organizovanost Saveza komunista za odbranu i zaštitu izražava se i kroz *klasno-revolucionarno usmeravanje delovanja organa unutrašnjih poslova, kroz osposobljavanje civilne zaštite i drugih komponenata i sistema. Ostvarivanje kadrovske politike* u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti stalna je politička obaveza svih organizovanih socijalističkih snaga, a pre svega Saveza

komunista, pri čemu takođe dolazi do izražaja njegova posebna politička odgovornost.

Jedan od najznačajnijih činilaca preko koga Savez komunista u praksi ostvaruje svoju posebnu ulogu i odgovornost u odbrani i zaštiti, svakako su *komiteti za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu*. Oni su se potvrdili kao *vitalan činilac* ostvarivanja rukovodeće uloge Saveza komunista, tj. njegove neposredne odgovornosti u sistemu rukovođenja i usmeravanja opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom.

Da bi Savez komunista uspešno ostvarivao sopstvenu ulogu i odgovornost u oblasti odbrane i zaštite, odlučujući značaj ima njegovo akciono i organizaciono jačanje kao organizacije revolucionarne misli i akcije.